

**O'QITUVCHI INNOVATSION FAOLIYATINING ASOSIY
KOMPONENTLARI**

Sharipova Aziza Mustafayevna

*Respublika ixtisoslashtirilgan dizayn maktabi
biologiya fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'qituvchining innovatsion faoliyatining mazmun-mohiyati, asosiy komponentlari va ularning ta'lim jarayonidagi ahamiyati yoritilgan. O'qituvchining innovatsion faoliyati zamonaviy pedagogik texnologiyalar, yangi metod va vositalarni ta'lim jarayoniga samarali joriy etish, pedagogik muammolarga ijodiy yondashish hamda ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan faoliyat sifatida tahlil qilinadi. Shuningdek, innovatsion faoliyatning motivatsion, kognitiv, kreativ, texnologik-faoliyatli va refleksiv komponentlari mazmuni ochib berilgan.

Kalit so'zlari: innovatsion faoliyat, innovatsion faoliyat darajalari, innovatsion texnologiyalar, kreativ komponent, texnologik-faoliyatli komponent, refleksiv komponent, pedagogik texnologiya, ijodkorlik, kasbiy rivojlanish.

**ОСНОВНЫЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ ИННОВАЦИОННОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГА.**

Шарипова Азиза Мустафаевна

*Республиканская специализированная школа дизайна
учитель биологии*

Аннотация: В данной статье раскрываются сущность и содержание инновационной деятельности учителя, её основные компоненты и их значение в образовательном процессе. Инновационная деятельность учителя рассматривается как деятельность, направленная на эффективное внедрение современных педагогических технологий, новых методов и средств в образовательный процесс, творческий подход к решению педагогических проблем, а также повышение качества образования. Кроме того, раскрывается содержание мотивационного, когнитивного, креативного, технологически-деятельностного и рефлексивного компонентов инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновационная деятельность, уровни инновационной деятельности, инновационные технологии, креативный компонент,

технологически-деятельностный компонент, рефлексивный компонент, педагогическая технология, творчество, профессиональное развитие.

THE MAIN COMPONENTS OF THE INNOVATIVE ACTIVITY OF THE TEACHER.

Sharipova Aziza Mustafayevna

*Republican specialized design school
biology teacher*

Annotation: This article explores the essence and content of teachers' innovative activity, its main components, and their significance in the educational process. Teachers' innovative activity is analyzed as an activity aimed at effectively implementing modern pedagogical technologies, new methods and tools in the educational process, adopting a creative approach to solving pedagogical problems, and improving the quality of education. The article also reveals the content of the motivational, cognitive, creative, technological-activity, and reflective components of innovative activity.

Keywords: innovative activity, levels of innovative activity, innovative technologies, creative component, technological-activity component, reflective component, pedagogical technology, creativity, professional development.

Innovatsion faoliyat uzluksiz ravishda yangiliklar asosida ishlash bo'lib, u uzoq vaqt davomida shakllanadi va takomillashib boradi. O'qituvchi innovatsion faoliyatining xususiyatlarini o'rganib chiqqan pedagog olimlar fikrlariga tayangan holda, quyidagilarni innovatsion faoliyatning asosiy belgilari deb hisoblash mumkin: ijodiy faoliyat falsafasini egallashga intilish; pedagogik tadqiqot metodlarini egallash; mualliflik konsepsiyalarini yaratish qobiliyati; tajriba-sinov ishlarini rejalashtirish va amalga oshira olish; o'zidan boshqa tadqiqotchi-pedagoglar tajribalarini qo'llay olish; hamkasblar bilan hamkorlik; fikr almashish va metodik yordam ko'rsata olishlik; ziddiyatlarning oldini olish va bartaraf etish; yangiliklarni izlab topish va ularni o'z sharoitiga moslashtirib borish.

M.Jumaniyozovaning fikricha, o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga tayyorlash muammosiga murojaat etish jamiyatda innovatsion jarayonlar dinamikasining o'sib borishi natijasida vujudga keldi. Uning tahlili faqat fan va texnika erishgan zamonaviy yutuqlardan foydalanishni o'z ichiga olmasdan, balki yangiliklarni izlash, yaratish,

moslashtirish, tatbiq etish va olingan natijalarni qayta tekshirish kabi jarayonlarini ham qamrab oladi.[1]

Innovatsion faoliyatning tuzilishini o'rganib chiqqan olimlardan biri V.A.Slastenin uni quyidagicha tuzilishga ega deb ko'rsatib o'tadi: "Innovatsion faoliyatning tuzilishi – ijodiy yondashuv, ijodiy faollik, yangilikni kiritishga texnologik va metodologik tayyorgarlik, yangicha fikrlash, muomala madaniyati. Innovatsion faoliyatning darajalari: reproduktiv, evristik, kreativ bo'lishi mumkin".[2]

Umumta'lim maktab o'qituvchisining pedagogik faoliyati tavsifida olimlar, odatda, N.V.Kuzmina va Z.F.Esarova tadqiqotlariga tayanadi. Ular quyidagi komponentlarni farqlaydi: konstruktivlik; tashkilotchilik; ilmiy bilish; kommunikativlik.

Konstruktivlik komponenti ilmiy tadqiqot o'quv- tarbiya ishlarida loyihalash yoki o'z konstruksiyalash malakalarida ko'rinadi. Loyihalash malakasi - bu ilmiy izlanishni yoki o'quv-tarbiya jarayonini modellashtirishning intellektual malakalaridir. O'qituvchining loyihalash malakasi Z.F.Esarova tomonidan tadqiq etilgan.[5]

Umumta'lim maktab o'qituvchisi faoliyatini tavsiflash va baholash uchun quyidagi sathlardan foydalaniladi:

Reproduktiv. Bunda o'qituvchi faqat o'zining axborotlarini loyihalashtiradi, lekin auditoriyadagi talavalarning saviyalarini hisobga olmaydi;

Moslashuvchanlik. Bu sathda o'qituvchi o'quv axborotlarini auditoriyadagi o'quvchilarning tavsiyalarini hisobga oladi;

Lokal – modellashtirish. Bu sathda o'qituvchi axborotlarni bayon qilibgina qolmay, balki ayrim masalalar bo'yich bilim, ko'nikma va malakalar tizimini modellashtira olishi lozim;

Tizimli – modellashtirilgan bilim. Bu sathda konkret fanni o'zlashtirish uchun zarur bo'lgan o'z faoliyati va o'quvchilar faoliyatini tizimini modellashtiradi;

Tizimli modellashtirilgan faoliyat. Bu sathda o'qituvchi o'quvchilar bilan birga barcha o'quv-tarbiya ishlari tizimini modellashtira oladi.

"Innovatsiya" atamasi zamonaviy ma'noda yangi elementlar yoki shakllarning namoyon bo'lishini anglatadi. Ushbu so'zning sinonimi "Yangilik". Zamonaviy o'qituvchi - kengroq ma'noga ega bo'lsada, biroz chuqurroq deb hisoblanadi. Ta'lim jarayonini uni o'zgartirish va yaxshiroq ma'lumot olish uchun o'rganish va taqqoslash orqali o'z kasbiy tajribalarini tushunishga asoslangan o'qituvchining maqsadli ishi deb tushuniladi.[3]

Aytishimiz mumkinki, o'qituvchining innovatsion faoliyati – bu o'qituvchining ijodiy salohiyati aks etadigan hodisa. Agar biz ushbu atamani uning umumiy o'quv jarayoniga qo'llanishi nuqtai nazaridan ko'rib chiqsak, unda uning nisbiy yoshligi

haqida gapirish mumkin. Innovatsiyalar nafaqat innovatsiyalarni yaratish va tarqatishni, balki bu yangilanishlar bilan bog'liq bo'lgan fikrlash tarzida va faoliyat tarzidagi o'zgarishlarni o'z ichiga oladi. Qanday bo'lmasin bu, progressiv, foydali, rivojlangan, zamonaviy va ijobiy narsa. Ta'lim jarayoniga turli xil yangiliklarni kiritish jarayoni ko'p jihatdan o'qituvchining o'ziga bog'liq. O'qituvchining innovatsiyalarga tayyorligini qanday anglash mumkin?

Bu holda shaxsning potentsiali quyidagi parametrlar bilan bog'liq:

yangi g'oyalar, g'oyalarni yaratish va ishlab chiqarish, shuningdek ularni amalda loyihalashtirish va modellashtirish uchun ijodiy qobiliyatning mavjudligi;

mavjud g'oyadan farq qiladigan yangi narsaga tayyorlik, uning asosi panoramik va fikrlash moslashuvchanligi, shuningdek xarakterga bag'rikenglik;

madaniy va estetik jihatdan ta'lim va rivojlanish;

o'z faoliyatini takomillashtirish istagi, shuningdek, uni ta'minlaydigan ichki usul va vositalarning mavjudligi.[4]

O'qituvchining innovatsion faoliyat va salohiyatga tayyorligi shuningdek, ish uchun katta qobiliyat, kuchli intilish xususiyati beruvchi omillarga qarshi tura olish qobiliyati, yuqori hissiy holat va o'z ishida ijodiy bo'lishni istash deb tushuniladi. Ammo o'qituvchiga shaxsiyatdan tashqari ba'zi fazilatlar ham kerak. Bularga yangi texnologiyalarni bilish, loyihalarni ishlab chiqish, o'qitishning eng yangi usullarini bilish, shuningdek, kamchiliklarning sabablarini aniqlash va aniqlash qobiliyati kiradi.

O'qituvchining komponentlari kasbiy faoliyatga bajarish uchun zarur bo'lgan malaka nuqtai nazarda bo'lgan xatti harakatlar tizimini amalga oshirish maqsadi va shart sharoiti bilan muvofiq ravishda samarali bajarish imkoniyatini tushunadilar. Kreativlik bu kasbiy hayot usuli, ko'p qirrali ta'lim jarayoni tizimining maqsadlari, mazmuni, texnologiyalarini yaratish imkoniyatlari, istagi va malakasidir. Kreativlik o'zgarishlar oqimiga moslashib olishiga yordam beradi.

O'qituvchi faoliyatining operatsion komponentlarining quyidagi guruhleri farqlanadi: obyektga (talabaga) nisbatan sezgirlik; kommunikativlik – insonlarga yuz tutish, xayrixohlik, muomalalik; persektiv qobiliyatlar – kasbiy yetuklik, empatiya, pedagogik tuyg'u; shaxs dinamikasi – irodaga ta'sir eta olish va mantiqiy ishonтира olish qobiliyati; hissiy barqarorlik – o'zini boshqara olish.[3]

O'qituvchining innovatsion komponentlariga bilim malaka va ko'nikmalarni egallash faoliyati va shaxsni tarbiyalash qobiliyati ham tegishlidir. O'qitish, o'rganish va o'rgatish bo'yicha qobiliyatlariga quyidagilar kiradi: o'quvchi tushunishini ko'rish va sezish; o'quv materialini mustaqil tanlab olish, o'qitishning samara beruvchi usul va metodlrini belgilash; materialni yetarli bayon qilish uni barcha talabalarga tushunarligini ta'minlash; o'quvchilarning individualligini hisobga olgan holda

o'qitish jarayonini tashkil etish; o'qitish jarayonida pedagogik texnologiyalardan foydalanish; o'quvchilarni katta odim bilan rivojlanishini tashkil etish; o'zining pedagogik mahoratini takomillashtirish; o'qituvchi oliy pedagogik faoliyatining o'ziga xosligi uning ilmiy tadqiqot ishlarida faol ishtirok etishidir.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.

1. Jumaniyozova G.M. O'zbekistonda uzluksiz ta'limni rivojlantirishning dolzarb masalalariga oid ilmiy-amaliy tadqiqotlar" 2020/8/6. 133-135-betlar.
2. Сластинин В.А. Подымова. "ПЕДАГОГИКА: ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ" Издательство Магистр. М: 1997.
3. Умаралиева М. Инновацион ёндашувлар асосида умумий ўрта таълим муассасалари ўқувчилари касбий компетентлигини ривожлантириш технологияси. Фалсафа доктори (PhD) десс автореферати. –Т.: 2019.: 14-бет.
4. Gayvoronskiy S.V., Kuzmina N.V., Tsodokova V.V. Integratsiyalashgan navigatsiya tizimlari (ICINS) bo'yicha 24-Sankt-Peterburg xalqaro konferentsiyasi. 2017.
5. Азизхужаева Н.Н. Педагогик технология ва педагогик махорат. Ўқув қўлланма. 2003.